

राज्यातील दुष्काळ घोषित केलेल्या ४० तालुक्यांव्यतिरिक्त इतर तालुक्यामधील दुष्काळसदृश्य परिस्थिती घोषित केलेल्या १०२१ महसुली मंडळांपैकी विभाजन झालेल्या नवीन महसुल मंडळांमध्ये दुष्काळसदृश्य परिस्थिती घोषित करून सवलती लागू करण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : एससीवाय-२०२३/प्र.क्र.३७/म-७

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक : १६ फेब्रुवारी, २०२४.

वाचा :-

- १) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.१७३/२०१७/म-७, दि.७ ऑक्टोबर, २०१७ व दि.२८ जून, २०१८.
- २) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र.टंचाई-२०१४/प्र.क्र.२३३/म-७, दि.१३ जून, २०१८, दि.५ डिसेंबर, २०१८, दि.२४ जून, २०२२, दि.२१ सप्टेंबर, २०२२, दि.१२ सप्टेंबर, २०२३ व दि.७ नोव्हेंबर, २०२३.
- ३) समक्रमांकाचा दि. ३१ ऑक्टोबर, २०२३ व दि. १०.११.२०२३ चा शासन निर्णय.
- ४) मा. मंत्री (मदत, पुनर्वसन व आपत्ती व्यवस्थापन) यांच्या अध्यक्षतेखालील मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दि.२ जानेवारी, २०२४ रोजी झालेल्या बैठकीतील निर्णय.
- ५) जिल्हाधिकारी, लातूर यांचे पत्र क्र.२०२४/महसूल/नैआ/डेस्क-२/कावि-५२, दि.६ फेब्रुवारी, २०२४.

प्रस्तावना:-

नैसर्गिक आपत्तीच्या घटनांमुळे बाधित होणाऱ्या आपतग्रस्तांना तातडीने मदत देणे शक्य व्हावे, यासाठी अशा प्रस्तावांवर निर्णय घेण्याकरिता कायमस्वरूपी मंत्रिमंडळ उपसमिती वर नमूद क्र.२ येथील दि.१३ जून, २०१८ च्या शासन निर्णयान्वये गठीत करण्यात आली आहे. सदर मंत्रिमंडळ उपसमितीस वर नमूद क्र.२ येथील दि.५ डिसेंबर, २०१८ च्या शासन निर्णयान्वये सन २०१८ च्या दुष्काळी कालावधीसह भविष्यात दुष्काळ उद्भवल्यास, त्या दुष्काळी कालावधीकरिता तातडीने उपाययोजना सुचविण्यासाठी/संनियंत्रण ठेवण्यासाठी/निर्णय घेण्यासाठी पूर्ण अधिकार देण्यात आले आहेत. वर नमूद क्र.२ येथील दि.७ नोव्हेंबर, २०२३ च्या शासन निर्णयानुसार या मंत्रिमंडळ उपसमितीची पुनर्रचना करण्यात आली आहे. दुष्काळ व्यवस्थापन संहिता, २०१६ मधील तरतुदी व निकष विचारात घेवून वर नमूद क्रमांक ३ येथील दि.३१ ऑक्टोबर, २०२३ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील ४० तालुक्यामध्ये दुष्काळ घोषित करण्यात आला आहे. या व्यतिरिक्त राज्यातील इतर तालुक्यातील महसुली मंडळांमध्ये जून ते सप्टेंबर, २०२३ या कालावधीत कमी पर्जन्यमान झाले असल्याचे आढळून आले आहे. या मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दि.०९ नोव्हेंबर, २०२३ रोजी आयोजित करण्यात आलेल्या बैठकीमध्ये घेतलेल्या निर्णयास अनुसरून वर नमूद दि.१० नोव्हेंबर, २०२३ च्या

शासन निर्णयाद्वारे राज्यातील कमी पर्जन्यमान झालेल्या १०२१ महसुली मंडळामध्ये दुष्काळसदृश्य परिस्थिती घोषित करून तेथे सवलती लागू करण्यात आल्या आहेत. मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दि.०२ जानेवारी, २०२४ रोजी झालेल्या बैठकीत, खरीप हंगाम-२०२३ करिता दुष्काळ सदृश्य परिस्थिती जाहिर केलेल्या १०२१ मंडळांपैकी ज्या मंडळाचे विभाजन होऊन नवीन महसूली मंडळ स्थापन करण्यात आले आहे आणि त्या महसूली मंडळात अद्याप पर्जन्यमापक यंत्र (AWS) बसविण्यात आलेले नाही अशी नवीन महसूल मंडळे देखील दुष्काळ सदृश्य मंडळे म्हणून जाहिर करण्यात यावीत, असा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. त्यास अनुसरून सर्व विभागीय आयुक्त यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या माहितीच्या आधारे तसेच जिल्हाधिकारी, लातूर यांच्या वर नमूद दि.०६ फेब्रुवारी, २०२४ च्या पत्राद्वारे प्रस्तावास अनुसरून शासन आदेश निर्गमित करण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

राज्यातील दुष्काळ घोषित केलेल्या ४० तालुक्यांव्यतिरिक्त इतर तालुक्यांमधील ज्या महसुली मंडळामध्ये जून ते सप्टेंबर, २०२३ या कालावधीत सरासरी पर्जन्याच्या ७५% पेक्षा कमी व एकूण पर्जन्यमान ७५० मि.मि. पेक्षा कमी झाले आहे अशा वर नमूद दि.१० नोव्हेंबर, २०२३ च्या शासन निर्णया सोबतच्या परिशिष्ट "अ" येथे नमूद केलेल्या एकूण १०२१ महसुली मंडळांपैकी ज्या मंडळाचे विभाजन होऊन नवीन महसूली मंडळ स्थापन करण्यात आलेली आहेत आणि त्या महसूली मंडळात अद्याप पर्जन्यमापक यंत्र (AWS) बसविण्यात आलेले नाही अशी मंडळे आणि जिल्हाधिकारी, लातूर यांच्या प्रस्तावामधील या शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट "अ" मध्ये दर्शविलेली २२४ नवीन महसूल मंडळे देखील दुष्काळ सदृश्य मंडळे म्हणून घोषित करून या महसुली मंडळांकरिता खालील सवलती लागू करण्यास शासनाची मंजूरी देण्यात येत आहे.

- १) जमीन महसूलात सूट.
- २) सहकारी कर्जाचे पुनर्गठन.
- ३) शेतीशी निगडीत कर्जाच्या वसूलीस स्थगिती.
- ४) कृषी पंपाच्या चालू विजबिलात ३३.५% सूट.
- ५) शालेय/ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या परिक्षा शुल्कात माफी.
- ६) रोहयो अंतर्गत कामाच्या निकषात काही प्रमाणात शिथिलता.
- ७) आवश्यक तेथे पिण्याचे पाणी पुरविण्यासाठी टँकर्सचा वापर.
- ८) टंचाई जाहीर केलेल्या गावात शेतक-यांच्या शेतीच्या पंपाची वीज जोडणी खंडीत न करणे.

२. या आदेशान्वये देण्यात येणा-या विविध सवलतीपोटीचा आर्थिक भार संबंधित प्रशासकीय विभागांनी उचलवा व त्यासाठी आवश्यक निधी उपलब्ध करून द्यावा. यानुषंगाने प्रशासनिक विभागांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व क्षेत्रिय यंत्रणांकरिता आवश्यक ते पूरक आदेश निर्गमित करावेत. त्यानुसार या प्रकरणी पुढील उचित कार्यवाही करून केलेल्या कार्यवाहीचा अनुपालन अहवाल या विभागास सादर करण्यात यावा.

३. संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी यांना सोबतच्या परिशिष्ट "अ" मध्ये नमूद केलेल्या २२४ महसुली मंडळामध्ये उपरोक्त उपाययोजना अंमलात आणण्यास प्राधिकृत करण्यात येत आहे. त्यांनी तातडीने सदर उपाययोजना अंमलात आणाव्यात. सोबतच्या परिशिष्ट "अ" मध्ये नमूद नागलगाव व

मोघा वगळून उर्वरित महसूली मंडळांपैकी ज्या नवनिर्मित महसूली मंडळामध्ये पर्जन्यमापक यंत्र (AWS) बसविण्यात आलेले असेल आणि ते महसूली मंडळ मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दि.०९ नोव्हेंबर, २०२३ च्या बैठकीतील निर्णयानुसार पर्जन्यमानाचे निकष पूर्ण करित नसेल त्यांच्याकरिता हे आदेश लागू होणार नाहीत.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४०२१६१५१४५६९२१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(संजय औ. धारुरकर)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- २) मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा. मंत्री (महसूल), मंत्रालय, मुंबई.
- ५) मा. मंत्री (सहकार), मंत्रालय, मुंबई.
- ६) मा. मंत्री (ग्राम विकास), मंत्रालय, मुंबई.
- ७) मा. मंत्री (कृषि), मंत्रालय, मुंबई.
- ८) मा. मंत्री (पाणी पुरवठा), मंत्रालय, मुंबई.
- ९) मा. मंत्री (रोजगार हमी योजना), मंत्रालय, मुंबई.
- १०) मा. मंत्री (जलसंधारण), मंत्रालय, मुंबई.
- ११) मा. विरोधी पक्षनेता (विधानसभा /विधान परिषद), विधानमंडळ सचिवालय, विधान भवन, मुंबई.
- १२) सर्व मा. विधानसभा सदस्य/विधान परिषद सदस्य
- १३) मा. मुख्य सचिव यांचे उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई
- १४) अपर मुख्य सचिव /प्रधान सचिव /सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १५) सर्व विभागीय आयुक्त
- १६) सर्व जिल्हाधिकारी
- १७) सह सचिव तथा वित्तीय सल्लागार, मदत व पुनर्वसन, नवीन प्रशासन इमारत, मंत्रालय, मुंबई
- १८) वित्त विभाग (व्यय-९/ अर्थ-३), मंत्रालय, मुंबई.
- १९) महसूल व वन विभाग, कार्यासन क्रमांक म-३/म-११
- २०) निवडनस्ती (कार्यासन म-७)

शासन निर्णय, महसुल व वन विभाग, क्रमांक : एससीवाय:२०२३/प्र.क्र.३७/म-७,
दि.१६ फेब्रुवारी, २०२४ सोबतचे परिशिष्ट "अ"

अ. क्र.	जिल्हा	तालुका	महसुली मंडळांची संख्या	महसुली मंडळांची नावे
१	पुणे	हवेली	७	उरळी देवाची, डोणाजे, खानापूर,कोंढवे धावडे, अष्टापूर, लोणीकंद, लोणी काळभोर
		भोर	१	हरणस
		जुन्नर	३	वडज, मढ, ओझर
		खेड	२	वेताळा, करंजविहरे
		आंबेगाव	१	निरगुडसर
२	सातारा	सातारा	२	करंजे तर्फे सातारा, कोडोली
		कोरेगांव	१	साप
		कराड	१	येळगाव,
		पाटण	३	येराड, आवर्डे, मारूल हवेली
		फलटण	१	कोळकी
		खटाव	२	कलेढोण, भोसरे
		माण	२	वरकुटे-मलवडी, आंधळी
३	सांगली	तासगांव	१	वायफळे
		जत	१	तिकोडी
४	सोलापूर	उत्तर सोलापूर	४	मजरेवाडी, बाळे, कोंडी, सोरेगाव
		दक्षिण सोलापूर	१	औराद
		अक्कलकोट	१	नागणसूर
		मोहोळ	१	अनगर
		पंढरपूर	२	खर्डी, रोपळे
		मंगळवेढा	१	पाटखळ
५	कोल्हापूर	करवीर	३	उचगाव, गोकुळ शिरगाव, शिंगणापूर
		हातकंणगले	२	कुंभोज, शिरोली
६	नाशिक	नांदगांव	३	न्यायडोंगरी, बाणगांव बु., भाडी
		चांदवड	२	शिगवे, धोडंबे
		नाशिक	२	महिरावणी, भगूर

		बागलाण	३	मुंजवाड, किकवार खु., टेंभे वरचे
		निफाड	२	पालखेड, विंचूर
		देवळा	१	खर्डे
७	धुळे	धुळे	९	देवपूर, वलवाडी, मोहाडी प्र.लं., महिंदळे, देऊर बु., कापडणे, न्याहाळोद, गाडउतार, मोघण
		साक्री	१०	शेवाळी दा., छाईल, जैताणे, बळसाणे, रोहोड, कुडाशी, टेंभे प्र.वारसा, सामोडे, छडवेल क., बल्हाणे
		शिरपूर	४	गिधाडे, करवंद, कोडीद, दहीवद
८	जळगांव	जळगांव	२	कानळदा, शिरसोली
		जामनेर	२	गारखेडा, पाळधी
		भुसावळ	१	खडका
		मुक्ताईनगर	१	निमखेडी
		बोदवड	१	शेलवड
		एरंडोल	१	भालगांव बु.
		धरणगांव	१	झुरखेडा
		पारोळा	२	सार्वे बु. बोळे
		अमळनेर	२	टाकरखेडा, हेडावे
		चोपडा	१	आडगांव
		यावल	२	अंजाळ, सावखेडेसिम
		रावेर	२	पाल, केन्हाळे बु.
		पाचोरा	२	लोहटार, शिंदाड
		भडगांव	२	गिरड, गोंडगांव
चाळीसगांव	२	वाघळी, पाटणा		
९	अहमदनगर	जामखेड	२	साकत, पाटोदा
		शेवगांव	२	मुंगी, दहिगांव ने
		श्रीगोंदा	३	भानगांव, अढळगांव, लोणी व्यंकनाथ
		पारनेर	४	कान्हूर पठार, पळवे खु., जवळा, अळकुटी
		नेवासा	३	भानसहिवरे, प्रवरासंगम, देडगांव
		राहता	१	अस्तागांव
		श्रीरामपूर	१	कोरेगांव
		कोपरगांव	१	कोकमठाण

		अकोले	४	खिरवरे, लिंगदेव, वाकी, रूभोडी
		पाथर्डी	३	अकोला, खरवंडी, तिसगांव
		राहुरी	१	बारागांव नांदुर
		नगर	१	नेप्ती
		कर्जत	४	कोरेगांव, खेड, कुळधरण, वालवड
		संगमनेर	४	नांदुरखंदरमाळ, संगमनेर खु., निमोण, घुलेवाडी
१०	छत्रपती संभाजीनगर	फुलंब्री	२	बाबरा, पालोद
		सिल्लोड	३	उडणगाव, शिवणा, अंभई
		खुलताबाद	३	खुलताबाद, आपेगाव, निलजगांव
		वैजापूर	२	घायगाव, जानेफळ
		कन्नड	३	हतनूर, नागद, जामगाव
		गंगापूर	३	गाजगाव, आसेगाव, डोणगाव
११	जालना	जाफ्राबाद	१	कोळेगाव
		परतूर	१	कोकोटे हादगांव
		घनसावंगी	१	पानेवाडी
१२	परभणी	परभणी	१	टाकळी कुंभकर्ण
		पुर्णा	१	कावलगाव
		पालम	२	पेठशिवणी, रावराजूर
		गंगाखेड	१	पिंपळदरी
		सोनपेठ	२	शेळगाव, वडगांव
		पाथरी	१	कासापुरी
		मानवत	२	रामपुरी, ताडबोरगाव
		जितूर	२	वाघीधानोरा, दुधगाव
		सेलू	१	मोरेगाव
१३	हिंगोली	हिंगोली	२	खानापूर चिंता, भांडेगांव
		कळमनुरी	१	साळवा
		औढा नाग	२	सिध्देश्वर, शिरड शहापूर
		सेनगांव	२	पुसेगांव, बाभुळगांव
१४	नांदेड	नांदेड	१	नांदेड
		नायगाव खै	१	धुगराळा
		कंधार	१	दिग्रस बु.
		लातूर	१	कन्हेंरी

		औसा	१	उजनी
१५	लातूर	उदगीर	३	तोंडार, नागलगाव, मोघा
		चाकूर	१	आष्टा
		निलंगा	२	हलगरा, भुतमुगळी
१६	बीड	बीड	५	कुर्ला, घाटसावळी, पारगाव (सि), चन्हाटा, येळंबघाट
		पाटोदा	१	कुसळंब
		आष्टी	३	दादेगाव, डोईठाण, आष्टा ह.ना.
		गेवराई	३	पाडळसिंगी, कोळगांव, माटेगांव
		माजलगाव	१	मंजरथ
		केज	२	चिंचोलीमाळी, मस्साजोग
		परळी वै	१	मोहा
		शिरूर कासार	३	गोमळवाडा, ब्र. येळंब, खालापुडी
१७	धाराशिव	परंडा	२	पाचपिंगळ, शेळगाव
		कळंब	२	मस्सा ख., नायगाव
		भूम	२	आष्टा, पाथरूड
		उमरगा	२	बेडगा, बलसूर
		तुळजापूर	२	तामलवाडी, आरळी बु.
१८	नागपूर	सावनेर	१	चिंचोली (खापरखेडा)
		मौदा	१	तारसा
		रामटेक	२	पवनी, हिवरा बाजार
		कळमेश्वर	१	गोंडखैरी
१९	वर्धा	आर्वी	१	दारुतपूर
		कारंजा	१	दाभा
		समुद्रपूर	१	पाईकमारी
एकूण :-			२२४	